(וצ"ע הא גם בלשו"פ שייך לחדש דכל אחד מותר לבוז בחלק חבירו). **ונמצא** מח' האם דין המשנה דכל אחד מותר בחלק חבירו, הוא רק במע"ע או גם בלשו"פ. ואולי דאין מח' אלא תליא במציאות, דאי חלקו קודם קצירה, שייך שכל אחד יקח לשו"פ מחבירו. ואי חלקו אחר קצירה, רק מע"ע יכולים לקחת זה מזה. ומה שהם הק' על התוי"ט, היינו דלא חילק אלא כתב סתמא.

ב. **התוי"ט** הק' דדין משנתנו הוא רק לר"א אך לחכמים דרשינן לא תלקט לו לעני. ולא את הדין להזהיר עני על שלו. ותי' דחכמים תרתי שמע מינה, וכן להדיא **בתוס' ב"מ יב.** וכתב התוי"ט דלכן הרמב"ם פסק הלכה זו. ועי' **ברעק"א** הכא שאין ראיה מהרמב"ם.

ג. מדין זה דמשנתנו הוציא **האור זרוע** ומובא **בב"י רנ"א** בשם הגה' מרדכי, וכך פסק **בשו"ע סי' רנ"א סעי' יב**: שני עניים שחייבים ליתן צדקה, יכול כל אחד מהם ליתן צדקה שלו לחבירו. וכתב **בבי' הגר"א** שם דהמקור ממתני' דידן. ועי' **בשו"ת תורה לשמה** (למרן הבן איש חי) דגם מתנות לאביונים שרי בכה"ג. וכן להדיא **במ"ב סימן תרצ"ד**.

דין ג' המקבל שדה לקצור וכו'

א. החידוש בדין זה דמתני' כתב **השערי אמונה**, דאפי' שקיבל רק לעשות פעולת קצירה ותו לא, שייך הוא בדין להזהיר עני על שלו. ובמציעתא קמ"ל דאפי' שהיה אריס גמור, מותר הוא בחלק חבירו. ועי' **בלח"ש** ליעב"ץ דהק' ג"כ מה החידוש כאן, ורצה לומר דהכוונה כאן לחוכר.

[ב. מדין זה הוכיחו בשיעור על 'קרקע לפאה' דאי"צ קרקע לחיוב פאה. דהמקבל לקצור אע"פ שאין לו חלק בקרקע אלא בפירות (דרק בזיכה לו הפירות אחר תלישה, הוא דאינו מוזהר, הא בזיכה לו במחובר הגם שזיכה לו בלא קרקע) **אסור בלשו"פ מדין 'להזהיר עני על שלו'. חזינן דאי"צ קרקע לחיוב פאה. דאי בעי קרקע, הא כיון דלאריס אין קרקע וא"כ פטור הוא מלשו"פ בחלק הפירות שלו, לא שייך בו דין 'להזהיר עני על שלו'. דעל חלק שלו אי"צ פאה, ועל חלק בעה"ב ל"ש, דלא הוא המפריש. והביאו לדחות עפ"י מה שכבר הובא בשיעור בדין 'להזהיר עני על שלו' את דברי **החזו"א** (או"ח עמ' רב') **דמיירי באריס שיש לו קנין בקרקע למישטח פירי אחרי הקצירה. וזה נחשב לקנין בשדה וכמו שכ' **תוס' ב"ב כז. ד"ה לא.** (ועיין בתוס' ב"מ יב. ד"ה ואבוה, דכל אריס מוזהר). **ועי' בפיה"מ** הכא דמשמע דיש לו קנין בקרקע.]

ג. בקושיית **הר"ש**: הק' הר"ש דלשיטת ר' יהודה לעיל שאין קשר בין חיוב שכחת עמרים לשכחת קמה גבי גר. מדוע הכא אינו בדין שכחת עומרים, הא זה חל בתלוש כמו מעשר עני. והנה משמע דלרבנן לא קשה. ויש לחקור בכוונתו, האם לרבנן לא חל כלל חיוב שכחת עומרים בחלק של המקבל שיש לו רק לאחר קצירה. או דחל, אלא שאינו מוזהר לזכות בה. ובי' היד דוד דל"ש לומר שיהיה כאן פטור משכחת עומרים, דלא היה בתחילה פטור משכחת קמה כמו גבי גר. אלא כוונתו, דלרבנן שחיוב עומרים תליא בחיוב קמה, הכא כיון שלא היה מוזהר לזכות בשכחת קמה, ה"ה אינו מוזהר בשכחת עומרים. אך לר"י קשה. **ובשערי אמונה** כתב דכיון דלאריס לא היה דין שכחת קמה, ה"ה אין לו דין שכחת עומרים. אך בד"א הכא ס"ק ק' משמע כהיד דוד.

ד. ותי' הר"ש דכיון שאין לו לקוצר חלק בשדה, ולא בקציר בזמן הקצירה, אינו מוזהר בשכחת עומרים (לשון הרא"ש יותר ברור). **ולבי' דהיד דוד** לעיל יוצא חידוש גדול, דהקונה תבואה קצורה, ועימר, ושכח. חל שכחת עומרים, אלא שאינו בדין להזהיר עני וכו'. ואולי י"ל דכך היה בהו"א, אך במסקנה דאין כאן שדך ולא קצירך, אין כאן שכחת עומרים כלל ועיקר לכו"ע. וכך מדויק ל' הר"ש 'מ"מ פטר כאן'. דאין כלל שכחת עומרים. ועי' לקמן דכך שי' המנ"ח. אמנם **בד"א** הנ"ל ס"ק ק' לכאו' משמע דיש שכחת עומרים אלא שאינו מוזהר. וכך להדיא **בבי' ההלכה פ"ה ה"ה.**

ה. **והוסיף הר"ש**: דלשי' ר"י שאני גבי גר 'משום דקרינא ביה שדך'. ויש לחקור, האם הכוונה שכהיום יש לו קרקע. או כיון שהיה לו שדה בשעת קצירה, אע"פ שהיה נכרי מהני דלכשנתגייר הוי שדך, וחייב בשכחת עומרים. וכתב **ה'מים חיים' להגר"ח שמואלביץ**, כהצד השני. דאי כהצד הראשון, יצא דמי שקנה קרקע עם העומרים שעליה האם נימא שיהיה חייב בשכחת עומרים? ודאי שלא! דאין קשר בין הקרקע לעומרים התלושים. ע"כ כהצד הב'. ועי' בלשון **השערי אמונה בזה** (עמוד ד"ש).

בסוף דברי הר"ש 'תבוא מאירה' וכו' עיין **ברמ"א יו"ד ס' ר"מ סעיף ה'**.

ו. הנה חידש **המנ"ח** (תקצ"ב. הלקט 390) **דלחיוב שכחת עומרים בעינן** שיהיה לו קרקע. ולכן הקונה תבואה מחבירו לקוצרה, בין שקנה במחובר בין בתלוש, אין לו חיוב שכחת עומרים. ולמד זה מגמ' **סוטה מה.** 'בשדך – פרט לשצפו עומרים לשדה חבירו'. ואם אין לו קרקע, הוי שכחה בשדה חבירו. וכתב המנ"ח דלא קשה עליו ממשנתנו. וצע"ג הא להדיא מתני' דהמקבל לקצור יש חיוב שכחה, ומוזהר הוא לזכות בה. ואולי כוונתו דמתני' איירי **בשכחת קמה** (וצ"ב אי יש היקש לשכחת קמה). ובספר **שערי זיו** (להגאון ר' ישעי' זאב וינוגרד זצ"ל) **חולק על המנ"ח מכח** מתני' ובודאי שיש חיוב שכחת עומרים גם בקונה תבואה. ומה דאיתא בסוטה פרט לצפו עומרים לשדה חבירו, הכוונה שהלכו העומרים לשדה אחרת שלא בה הם גדלו. אך אם היו מונחים על השדה שממנה גדלו, שפיר דמי.

והוא עצמו יישב את שי' המנ"ח ממתני', דכאן המחייב דשכחת עומרים הוא מצד חלק הבעה"ב שבתבואה. אלא שכיון שלאריס יש חלק בתבואה, אסור בזה מדין להזהיר עני וכו'. וצ"ע **מתוספתא** (הובא בר"ש סוף פ"א) דגר שמת, המחזיק בקמה חייב בשכחה. והתם אין בעה"ב.

ועיין **במשך חכמה** (כי תצא) דפטור צפו עומרין הוא רק בשאין לו רשות להניח שם. א"כ הכא דיש לו רשות, חייב. וכן עי' ברש"י סוטה שם דכתב 'שנשבה הרוח והרימה את העומרין מן הארץ והציפתן לתוך שדה חבירו ושכחן כסבור שאינן שלו'. משמע דאי ידע שהם שלו חייב בשכחה.

וכן י"ל עפ"י החזו"א שהובא לעיל, דיש לו רשות למישטח בה פירי. א"כ חשיב שיש לו שדה. ועיין **בבי' ההלכה פרק ה' ה"ה** שהאריך בדברי המנ"ח.

פרק ה משנה ו'

גמ' ב"מ, שייך לדין ב'. רמב"ם וד"א פ"ו הט"ז. ופרק ד' הל' י"א וי"ב.

א. במשנתנו איכא ג' דינים. (דין א' שייך עדיין לדין 'להזהיר עני על שלו'. וב' וג' לגזל עניים).

דין א' המוכר מותר ולוקח אסור

א. צ"ע מה החידוש בדין זה, הא כבר למדנו לעיל דעל בעל השדה איכא דין להזהיר עני, וברור א"כ שהקונה אסור והמוכר מותר. וכתב **הרש"ס** דהחידוש הוא בזה שהמוכר מותר, ולא נימא דמכר בכוונה תחילה כדי ליקח מתנ"ע וקנסוהו חכמים. **וברמ'** (בפיה"מ ובי"ד) כתב שהלוקח אסור אע"פ שלא נתן דמים. וכ' **הרדב"ז** כיון שהיה קשה להרמ' מה החידוש במתני' הא פשיטא דהלוקח אסור דעשיר הוא (ועי' בביה"ל פ"ב הי"ט איך העתיק את הרדב"ז). **והביאו** (בשיעור על להזהיר עני) **את מה שכתב בביאור**

ההלכה (שם) להוכיח מהרמב"ם הנ"ל דס"ל דטעם האיסור דלהזהיר עני הוא משום דבעל השדה הו"ל כעשיר לגבי שדה זו (כבי' הקה"י בדעת הרא"ש פ"ד משנה ט'), **וא"כ יש בזה רבותא דס"ד כיון שעדיין לא שילם או שחייב להחזיר את הדמים עדיין אינה שלו לגמרי ולא נחשב עשיר, קמ"ל דסו"ס יש לו שדה. אבל אם הטעם כרש"י** (ב"מ, בבי' הקה"י) **משום דאין זו עזיבה, פשיטא דאסור לו ליטול דהרי עליו מוטל העזיבה ולא על המוכר שאינו קוצרה כלל וא"כ פשיטא דבעי עזיבה גמורה ומאי קמ"ל. ובשערי אמונה עמ' ש"ו כ'** דלפי שיטת החזו"א דהבאת שליש קשור לחיוב פאה, ואי היה הפקר בזמן הבאת שליש פטור מפאה. א"כ החידוש במתני' דלא נימא דמי שגדל ברשותו אע"פ דמכר, הוי בדין להזהיר עני, קמ"ל דרק לדין הפקר תלי בהבאת שליש.

ב. **הר"ש** הביא **ירושלמי** דאם מכר רק קמה, שניהם אסורים. ולגבי מע"ע, נחלקו הפר"ח והרעק"א. **דהפר"ח** ס"ל דהמוכר מותר דחיובו אינו קשור לשדה. אך **הרעק"א** אסר מכח דיוק ברמ' וטעמו יתבאר לקמן. ועי' **בצה"ל קכ"ד** שצידד כהפר"ח. ויש מי שאומר דגם בפאת עומרים נחלקו הפר"ח והרעק"א. דהוא דומיא דמע"ע דחיובו בתלוש, וצריך לדון בזה אי פאת עומרים הוי תשלום לפאת קמה, וכבר הביאו בזה ואכמ"ל. ועי' **בד"א פפ"ו ס"ק צ"ט** גבי פאת עומרים.

ג. הביאו הלומדים להוכיח מדברי הר"ש לעיל מ"ה כשי' רעק"א. דהק' שם הר"ש מדוע לר"י גר חייב בשכחת עומרים, ותי' כיון דכתיב שדך, ויש לו שדה. והנה לר"י שכחת עומרים חיובו אחר קצירה. ואי חייב בכך מחמת 'שדך'. א"כ ה"ה שייך דין להזהיר עני במע"ע הגם שחיובו אחר קצירה כשיש לו 'שדך'. ויש לדחות דבשלמא עמרים כתיב ביה שדך, אך במע"ע לא כתיב שדך וכמו שכ' בצה"ל הנ"ל.

ד. והנה זה ברור דלרעק"א איירי שיש לבעל השדה שייכות לתבואה, היינו דגדל אצלו. הגע עצמך, אי מכר שדה לאחד ותבואה לאחר, וכי נאמר דקונה השדה אסור במתנ"ע. ודאי שמותר. דאמנם הוא בעל השדה אך לא היה לו קשר כלל לתבואה.

ה. ועל הגרעק"א צ"ע ממשנה לעיל, איך שרי לב' אריסין ליטול מע"ע זה מזה. הא בשדה הם שותפים. וי"ל דאיירי שחלקו קודם קצירה. אי נמי חלקו אחר קצירה, אך כבר נסתלקו מהשדה. עוי"ל דאריסים חשיבי כבעה"ב רק בחלק ד'קצירך' ולא בחלק ד'שדך'. ובקצירה הם חלקו. או דמתני' למ"ד יש ברירה.

ו. ומדין הירושלמי הנ"ל דמוכר קמה או שדה לבד שניהם אסורים. **הביאו** (בשיעור על 'קרקע לפאה') **דמוכח להדיא דאי"צ קרקע לחיוב פאה, שהנה בעל הקמה חייב בפאה הגם שאין לו שדה, וע"כ מוזהר מלקחת לשו"פ** (ראיה זו הביא בתואנ"ש לעיל). **והביאו דהמקד"ד טען לדחות** (סי' לא' הלקט 449) דאמנם צריך קרקע לפאה אך לא בעינן שהקרקע והקמה יהיו של אחד, העיקר שלאחד יש קרקע ולשני יש קמה. ומשניהם יחדיו נוצר חיוב פאה. ומביא ראיה לזה מהירושלמי הנ"ל 'זה אני קורא שדך וזה אני קורא קצירך'. דצ"ע בשלמא בעל הקמה מוזהר דהוא הקוצר, אך מדוע בעל הקרקע מוזהר, הא יש לו רק קרקע ללא פירות. ע"כ דהחיוב חל על שניהם, דשניהם חשיבי בעלים. והביאו בשם **האג"מ** (יו"ד ריי"ח) **שג"כ דחה הראי', דכאן במוכר איירי בלקט ושכחה, דבהם לא כתיב 'שדך' אלא קצירך** (אמנם בשכחה כתיב 'בשדך' אלא דנצרכה לדין פרט לשצפו עומרים'). **ורק גבי פאה ס"ל להרשב"ם דבעינן קרקע. ומדוייק** לשון המשנה 'קרקע בית רובע וכו' חייבת בפאה'. משמע דוקא פאה. ולאלה הסוברים שלא בעינן קרקע כלל, קשה מהירושלמי הנ"ל מדוע יש על בעל הקרקע איסור 'להזהיר עני', הרי אין לזה שייכות למחייב, אמנם עפ"י הגרעק"א לעיל דס"ל שאפילו במעשר עני שאין חולק שהחיוב אינו שייך לקרקע, מ"מ יש לבעל הקרקע דין להזהיר עני, חזינן שאי"ז תלוי בהמחייב של הפאה, אלא עצם זה שיש לו שדה. והיוצא דשני מיני אנשים שייכים לדין להזהיר עני וכו', א. מי שמחוייב להפריש את המתנ"ע. ב. 'בעל השדה' היינו מי שברשותו שדה שממנה מפרישים מתנ"ע. וכ"כ נמי **בשיעורי ר' שמואל גיטין סוף יא:**

סיכום דיני מכירה

1. מכר הכל קודם קצירה - המוכר מותר והלוקח אסור.
2. מכר קמה או שדה קודם קצירה - שניהם אסורים בלשו"פ. ולגבי מע"ע - בעל הקמה (המפריש) ודאי אסור. ובעל השדה, מח' פר"ח ורעק"א.
3. מכר הכל אחר קצירה וקודם מירוח – למוכר, לרש"י אסור בלשו"פ, ובמע"ע מח' פר"ח ורעק"א. ולראשונים, מותר בהכל. ולקונה, בלשו"פ מותר. ובמע"ע אסור. ואי אחר מירוח, המוכר אסור בהכל לרש"י, ולראשונים מותר בהכל, והקונה מותר בהכל לכו"ע.
4. מכר קמה לבד אחר קצירה וקודם מירוח – המוכר אסור בלשו"פ, ובמע"ע מח' פר"ח ורעק"א. והקונה מותר בלשו"פ ואסור במע"ע. ואי אחר מירוח, המוכר אסור בהכל. והקונה מותר בהכל.

מכר שדה לבד אחר קצירה בין קודם מירוח בין אחר מירוח – המוכר אסור בהכל, והקונה מותר בהכל (גם לרעק"א עיין לעיל אות ד').

ח. חידוש גדול כ' **המרדכי** (ב"ב פ"ק, תפ"ז) דגם בצדקה איכא דין להזהיר עני וכו' ולכן אם נתן צדקה והעני, אסור לו לקחת כסף זה. וזה כשי' רש"י לעיל אות ז'.

ב. דין ב' לא ישכור אדם וכו'

א. יש לראות גמ' ב"מ, ממתני' יב. עד יב: 'ופליגא דר"ח'.

ב. **בר"ש** מבואר דהאיסור הוא רק בהתנה מתחילה בין בפועל ובין באריס דיש בזה גזל עניים, אך בסתם שרי בין בפועל ובין באריס. ומה דבפועל שרי סתם כיון דאין בזה גזל עניים, וכן ל"ש איסור להזהיר עני כיון דהוא פועל. אך גבי אריס מבואר בגמ' **ב"מ י"ב**. דזה הוי תקנה מיוחדת. שהרי קטן זוכה לאביו באופן ישיר ונמצא דבא ליד אריס. ועובר באיסור להזהיר עני וכו'. ולשון הגמ' שם 'עשו את שאינו זוכה כזוכה'. ונחלקו ראשונים בכוונת הגמ'. לרש"י: עשו תקנה שהילד זוכה לעצמו ואביו זוכה ממנו, וכמו באשתו. **ובתורא"ש** כ' דאמנם נשאר שהבן זוכה ישירות לאביו אלא שחז"ל אמרו דכאילו כל העניים זכו בזה ונתנו לבנו. וכך נקט רבינו **הד"א**.

[בגמ' שם יש צד דהוי מדין נמושות. וצע"ג דא"כ לאו דוקא בנו, אלא לכולם שרי כדין נמושות. וביותר קשה, דאי הוי כאן יאוש עניים א"כ הוי כעורבים ועטלפים שלא חל כלל דין לקט, ואיך ילקט בנו אחריו. וי"ל דבנו של הפועל עצמו לא התייאש, ואי קטן הוא הא אינו בכלל יאוש].

וצ"ע מדוע לא נכלל דין זה דפועל בסיפא בהדי ג' גווני דגזל עניים. ואולי כיון שיש חילוק בין התנה ללא התנה, שנה התנא בפנ"ע. ועוי"ל דהיה ס"ד דעניים ניחא להו גם בהתנה, ולא כגווני דסיפא דלא היה ס"ד דניחא להו. ועוי"ל לאידך גיסא, דהכא בפועל שהתנה, הגזל הוא מיד בתחילת הקצירה, משא"כ בהני גווני דסיפא דקיים תעזוב, אלא שאח"כ משנה מן הדין.

ג. הנה הרמב"ם כתב דין בפ"ד גבי הל' לקט ולא בפ"ו בדיני 'להזהיר עני על שלו'. דייק **בבי' ההלכה** (פ"ד הי"א) דדין זה שייך רק בלקט (וכן נראה מכך שנשנה דין זה בהדי דיני לקט). ועוד חידש שם דההיתר רק בבנו דפועל אך בבנו דבעה"ב אסור.

ג. דין ג' מי שאינו מניח את העניים ללקוט וכו'

א. צע"ג מדוע נקטה המשנה איסור מדברי קבלה ולא איסורי דאורי' שנאמרו בלשו"פ כגון 'תעזוב' או 'לא תלקט' וכו'. והנה על ב' גווני האחרים ל"ק, דהתם לא לקח לעצמו וגם נתן לעניים, אלא שזה ישפיל

וזה ירים. אך בגוונא א' 'מי שאינו מניח את העניים' וכו' קשה כנ"ל. ומכח זה כתב **המ"ר** דפירושי קמפרש לה. וכוונת התנא לומר דמי שאינו מניח, כגון מניח את האחד או מסייע. אך **בביה"ל** (פ"ד הי"ב) כתב דהפי' בגוונא א' דלא לקח לעצמו ואינו עובר בלא תלקט וכו' וגם לא נתן לעניים, ואינו עובר בתעזוב, דדעת הרמ' דתעזוב הוא רק בעבר בלאו. אי נמי דאיירי דנותן להם לבוז לא בזמנים הרגילים או דממהר אותם לבוז, ובזה עובר באל תסג.

ב. בספר **לחם משנה** (על המשניות, מביאו רעק"א כמה פעמים) כתב דכלל לא איירי בבעה"ב, אלא באדם אחר שאינו בעל השדה.

ג. ולגבי איסור 'גזל': עי' בביה"ל הנ"ל. וענין זה צריך אריכות גדולה אי לשו"פ כבר חשיב ממון עניים או לא. ונצטט רק מה שכ' **הקוב"ש** (ח"ב סי"ז): 'ולפי"ז צ"ל דהא דאסור לעשיר ליטול לקט אינו משום איסור גזל אלא מקרא דתעזוב לעני דהכל מצווין ע"ז ואף דבמשנה קתני ה"ז גוזל את העניים לאו דוקא לישנא דגזל וכן נראה מדברי **הרמב"ם ריש פ"א מהל' מתנות עניים** דאין כאן איסור גזל אלא מקרא דתעזוב. [מהשמטות. ואף דבמשנה קתני ה"ז גוזל את העניים לאו דוקא לישנא דגזל ע"כ ומסתפינא לאמר כן כי לא לנו הרשות נתונה לאמר בלשון המשנה לאו דוקא וצ"ע].

וצע"ג, אחר שנתבאר דבמתני' לא עבר באיסור תורה, מה כוונתו של המ"ד אלו עולי מצרים ועי' ברע"ב דהפי' לא לעבור על מצוות התורה, הא אין כאן איסור תורה כלל.

ד. הנה במשלי איכא ב' פסוקים, א. בפכ"ב 'אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֶיךָ'. ב. בפכ"ג: 'אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם וּבִשְׂדֵי יְתוֹמִים אַל תָּבֹא'. וצ"ב לאיזה פסוק נתכוין התנא. כתב **התוי"ט** דבזה נחלקו המ"ד **בירושלמי** (הובא בר"ש) **עיי"ש**. וכן כ' **המלבי"ם בפר' קדושים**. **הגר"א** במשלי כתב דהכוונה לפסוק השני. וכן **באו"ש פי"ד מאבל הט"ו**.

ה. איתא **בתנחומא פר' וישלח**: ילמדנו רבינו מי שאינו מניח את העני ללקוט בתוך שדהו מהו עונשו, כך שנו רבותינו מי שאינו מניח את העניים ללקוט בתוך שדהו או מי שמניח אחד ואחד אינו מניח ללקוט או מי שמסייע אחד מהן בשעת הקציר או בשעת הבציר, הרי זה גוזל את העניים, על זה נאמר אל תסיג גבול עולם (משלי כב) גבול עולים, אמר הקדוש ברוך הוא אני עשיתי אותך למעלה והעני למטה יכול אני לעשותך למטה ולעני למעלה למה כי דיין אני שנאמר כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. ועיין **בביה"ל** שהביא מעשה **מאבות דר"נ**.

פרק ה משנה ז'

רמב"ם פ"ה הל' א' ב' והלכה ג'. גמ' ב"מ יא. ממתני' עד 'וכן אמר עולא'. ותוד"ה 'זכור'. חדושי הר"ן שם.

א. **הר"ש** הביא מגמ' **ב"מ** דמתני' איירי דבעה"ב בשדה, ובכה"ג אי שכחוהו פועלים וזכור בעה"ב לא הוי שכחה אע"פ שחזר ושכח, דזכתה לו שדהו. ויש לחקור האם בכה"ג לא חל כלל דין שכחה. או שהתחיל דין שכחה, אלא ששוב זוכה בה. ונחלקו בזה האחרונים, **בחזון יחזקאל** (חידושים פ"ג ה"ד) נקט כהצד הראשון, והוכיח כן מלשון **הר"ח** שם 'וכאילו נטלה מאותה העת'. וכן לשון **רש"י סוטה מה**. עיי"ש. אך **החסד לאברהם** נקט דמל' הגמ' משמע דחל שכחה אלא ששוב חוזר וזוכה בו. ולכן הק' דטעם זה שייך רק בבעה"ב דהוא זוכה ע"י שדהו כשעומד שם, אך בפועלים ל"ש זה, א"כ רישא וסיפא לאו בחדא גוונא, דבסיפא גבי לא שכחוהו פועלים, הרי שלא חל דין שכחה כלל ועיקר, וברישא גבי לא שכחו בעה"ב, חל שכחה אלא שחוזר וזוכה בו. ומדרשת **הירושלמי** משמע דגדר שכחת שניהם שוה. אמנם י"ל דהבבלי פליג אירושלמי וכ"מ מל' הרא"ש הכא.

איברא דכבר נחלקו בזה ראשונים. דלשון **הרמב"ן** שם ויותר מפורש **בחי' הר"ן** דמעת שכחת הפועלים 'הוא נכנס לכלל הפקר' 'נכנס לכלל שכחה' 'וכזוכה מן ההפקר'. וכפי שנקט החסל"א. ובר"ח ורש"י הנ"ל משמע דלא חל כלל. אלא **שבשיעורי ר' שמואל** (ב"מ כג:) **ובאביעזרי** (מתנ"ע ריש פ"ה) נקטו דגם ראשונים אלו ס"ל דלא חל כלל. ואין כוונת הגמ' לזכיה ממש דהא עדיין אין זה הפקר. אלא זהו דין בשכחה דכשהחצר מחזיקה עבורו בטל הדין שכחה (וכ"כ באילת השחר ב"מ שם). וא"כ לא שאני בין פועלים לבעה"ב בגדר השכחה.

נסתפקו בכולל, בגוונא דהפועלים שכחו ושוב נזכרו, ואו אז בעה"ב שכח. האם חשיב שבעה"ב שכוח מעיקרו ודו"ק.

ב. **הר"ש** הביא **מירושלמי** דילפינן מקרא שכחת בעה"ב ושכחת פועלים. והק' **המקד"ד** למה צריך קרא לשכחת פועלים הא לא גריעי משאר כל אדם ועמד בצ"ע. וכן הק' **בתו"ז**. ותי' התו"ז וכן **בני' ההלכה**, דהקרא בא לומר דשכחת הפועלים פועל בעצם מעשה השכחה, ושכחת כל אדם אינו פועל כלל בעצם מעשה השכחה, אלא דהם מונעים דין שכחה כל זמן שהם רואים. ונפ"מ לדין זכתה לו שדהו. דכיון דשכחת הפועלים פועל בחלות השכחה, הוי התחלת שכחה. וממילא אי בעה"ב זכור, זכתה לו שדהו. אבל אי כל שכחתם הוי רק מדין שכחת כל אדם דלא היה פועל בחלות השכחה, לא היה שייך שתזכה לו שדהו וכתוס' שם. ועי' בתו"ז דתי' עפי"ז קושי' ב' של הר"ן.

ויותר מכך הביא **בברכת אברהם** ששמע **מהגרי"ד**, דעיקר דין שכחה עושים הפועלים, דהם המתעסקים בקצירה. ובעה"ב אינו עושה אלא מניעה שלא יחול השכחה, וכמו בדין 'אחרים'. וכי מה הם שייכים לקצירה. ע"כ דהם רק מונעים, והמחילים את השכחה הם רק אלו המתעסקים בקצירה. ובזה תי' נמי את קושי' ב' של הר"ן.

ג. נחלקו ראשונים במקרה שבעה"ב בעיר ושכחו פועלים, האם הוי שכחה גם אי בעה"ב זוכר. או דבעינן נמי שהוא ישכח. דעת **תוס' ב"מ והר"ן** (מובא לקמן) **והרבה ראשונים**, **ורעק"א** על המשנה **ומ"ר** דבעינן שגם בעה"ב ישכח. אך אי זכור, אינו שכחה. ואילו דעת **הרא"ש והרע"ב**, **והר"ש הכא** (שכ' אבל אי הוי בעה"ב בעיר הוי שכחה אע"ג דלא שכחו בעה"ב) **והרש"ס**, **ובשנו"א**, דגם אי זכור הוא, הוי שכחה. כיון שאיננו בשדה **ואי"צ לשכחתו**. (וברא"ש איכא סתי' עי' בברכת כהן אות ה')

בדעת רש"י (ב"מ) **רבו הדיוקים**, **בשיטמ"ק בשם מהר"י אבוהב והרדב"ז** (ה"ב) כתבו דבעי שישכח. **ובצה"ל אות כ"ז** דדעת רש"י להיפך עיי"ש.

ובדעת הרמב"ם: **הר"י קורקוס ופה"ש והד"א** נקטו דבעינן שישכח. ודעת **הרדב"ז** (ה"ב) **והפר"ח** דאפי' זכור הוי שכחה.

ד. בעיקר דין שכחת פועלים, הקשה **הגרש"ז** (מנחת שלמה ב"מ) **דא"כ** בטלת מצות שכחה, דבעה"ב ילך תדיר אחר הפועל להציל את מה ששכח. או שישכור ב' פועלים, ולאחד יאמר ללכת תמיד אחר השני וצ"ע.

ה. בטעם דבעינן לשכחת אחרים, **הרדב"ז** כתב וז"ל: וא"ת הא איכא קצירך ושכחת ואיכא כי תקצור ושכחת ואמאי לא הוי שכחה, וי"ל דלא קרינן ביה ושכחת כיון דאיכא אחרים שיזכירוהו ולא נקרא זה שכוח מעקרו ולבסוף זכור אלא היכא דשכח ולבסוף זכר הוא מעצמו. ועי' **בתו"ז** בטעמא דמילתא. במקורות וציונים רמ' פרנקל בשם **הצ"פ** דעצם זה שיש אחד אפי' בסוף העולם שיודע, אי"ז 'שכוח'.

ו. הבנת גירסת הר"ש בירושלמי: **הר"ש** ס"ל דמהמילים ר"ש בן יהודה עד הסוף, הכל מדברי ר"ש. וכמה חידושים גדולים יש בדברי הירושלמי לפי הר"ש. א. כשבעה"ב בעיר אין שכחה לעולם. ב. כשבעה"ב בשדה,